

Det Anarkistiska Biblioteket

Arbetsdelning och arbetsförening

Peter Kropotkin

Peter Kropotkin
Arbetsdelning och arbetsförening

Röda Fanor #3 1920

www.anarkistiskabiblioteket.se

Delningen och underdelningen - den ständigt längre gående delningen av verksamheten - har drivits så långt, att människorna blivit delade i kaster, som äro nästan lika orubbliga som de i det gamla Indien. Därtill ha vi producenter och konsumenter: föga konsumerande producenter å ena sidan, föga producerande konsumenter å andra sidan. Dessutom givs det i denna avdelning en rad andra underavdelningar: kroppsarbetare och själsarbetare, som till bådas nackdel äro skarpt avsondrade från varandra. Vidare lantbruksarbetaren o. fabriksarbetaren; i den sistnämnda klassen återigen tallösa underavdelningar, som drivits så i de minsta detaljer, att det moderna idealet av en arbetare verkligen synes vara av denna beskaffenhet: en man eller en kvinna, möjligen en flicka eller en gosse, som icke lärt något hantverk, icke vet det ringaste om den industri i vilken de äro sysselsatta, som allenast äro i stånd att hela dagen och hela livet framställa samma lilla bråkdelen av ett eller annat. Ett sådant väsen drar kolkärror från sitt trettonde till sitt sextionde år på ett bestämt ställe i gruvan, eller förfärdigar en fjäder till en pennkniv, eller »adertondedelen av en nål». Blotta betjenare av en bestämd maskin, ett blekt av kött och ben bestående tillbehör till en oerhörd mekanism, utan ringaste begrepp om hur och varför mekanismen fullbordar sina rytmiska rörelser.

Lärd konstfärdighet - som kvarleva från ett förgånget, som är dömt till undergång - är i begrepp att fullständigt försvinna. I stället för hantverkaren, som förr som konstnär fann estetisk njutning i sina händers arbete, kom järnslavens mänskliga slav. Ja, även lantarbetaren, som förr kunde vederkvicka sig från livets möda i sina förfäders hus - som åter blev hans barns hus - och i sin kärlek till jorden och ivrigt umgänge med naturen, även han har blivit dömd till undergång på grund av arbetsdelningen. Han är en anakronism, försäkrar man oss; han måste ersättas med en tillfällighetsarbetare i en Bonanzafarm, en arbetare som förhyres för sommaren och åter avskedas när hösten kommer, en *tramps*, som aldrig kommer att återse de fält på vilka han en gång i världen skördat. »Inom få år», försäkrade oss nationalekonomerna, »kan lantbruket bringas i samklang med arbetsdelningens princip och den moderna industriella organisationen».

Våra nationalekonomer och politiker, som voro bländade av de resultat, till vilka vårt århundrade av underbara uppfinningar nått, framförallt i England, gingo i sina drömmar om arbetsdelning ännu längre. De förkunnade nödvändigheten av att fördela hela människosläktet i folkverkstäder, som var och en skulle ha sin särskilda specialitet. Man lärde oss exempelvis att Ungarn och Ryssland av naturen voro bestämda till att odla säd och föda industriländerna.

Storbritannien skulle förse världsmarknaden med bomullsvaror, järnvaror och kol. Belgien skulle leverera yllevaror, etc. Ja, inom varje folk skulle varje provins ha sin särskilda specialitet. Så har det varit sedan en tid tillbaka och så kommer det att förbli. På detta sätt har förmögenheter förvärvats och så kommer det också att bli fallet i framtiden. Sedan det blivit förkunnat, att folkens rikedomar mätes efter storleken av de vinster de få inhösta, och att den största vinsten uppnås genom en specialisering av arbetet, kom det icke längre ifråga om levande människor alltid skulle komma att underkasta sig en sådan specialisering och om *hela folk* kunde specialiseras på samma sätt som enskilda *arbetare*. Teorien var lämplig för dagen - varför då bekymra sig för morgondagen? Morgondagen kunde skapa sig sina egna teorier.

Och det gjorde den också. Den trånga livsåskådningen, som bestod i den uppfattningen, att *profiten* vore det enda ledmotivet för det mänskliga samhället, och den förstenade meningen, att vad som var *igår* måste *evigt* förbli, visade sig icke stå i samklang med det mänskliga livets tendenser; och livet vände sig i en annan riktning. Ingen vill förneka, att produktionen uppnått en hög utveckling genom specialiseringen. Men precis i samma grad som det arbete, som i den moderna produktionen fordras av den enskilde, blir enklare, lättare att lära och säkert också monotonare och mera tröttande, känner han mera och starkare ett behov att växla med arbetet, att bruka hela sina begåvningar. Mänskligheten förstår, att samhället icke har någon fördel av att fastsmida en människa hela sitt liv vid en enda fläck, i en verkstad eller en gruva; att det ingenting vinner på att göra det omöjligt för honom att arbeta så, att han fritt kan umgås med naturen, så att han blir en medveten del av det stora hela, att taga del i de högsta njutningarna av vetenskap och konst, det fria värkandet och skapandet.

Vidare avböja folken att låta sig specialiseras. Varje folk är en blandning av drifter och böjelser, behov och möjligheter, duglighet och skaparkrafter. Det land, som varje folk bebor, är återigen en mycket olikartad blandning av jord och klimat, av höjder och dalar, av olikheter som leder till ännu större olikheter mellan folk och raser. Mångfaldighet är ett kännetecken för såväl länderna som dess inneboare; och denna mångfaldighet innesluter i sig mångfaldigheten av sysselsättningar. Lantbruket kallar industrier till livs, och industrien kräver jordbruk. Båda äro oskiljaktiga; och förbindelsen, föreningen av båda skapar de största resultaten. Ju mera det tekniska vetandet är anförtrött var och en, ju mer det blir internationellt och icke längre kan hållas hemligt, desto mera förvärvar varje folk möjligheten att använda hela mångfalden av industriell och agrikulturell

verksamhet. Vetandet känner inga konstlade politiska gränser. Och lika litet industrien. Den nuvarande tendensen hos mänskligheten går ut på att i varje land, i varje enskild provins få en möjligast omfattande industriell mångfaldighet sida vid sida med jordbruket. Samhällets behov svarar till den enskildes behov. Och medan en förbigående delning av verksamheten säkrast borgar för det enskilda företags framgång, så är den beständiga delningen dömd till undergång och måste ersättas med en mångfaldighet av sysselsättningar: andliga, industriella, agrikulturella - motsvarande de olika begåvningarna hos den enskilda människan och likaledes mångfalden av begåvningarna inom varje samling av människor.

Om vi nu lämna våra läroböckers skolastiker och betrakta det mänskliga livet som en helhet, så upptäcka vi snart, att det är hög tid, att - om alla fördelarna av en förbigående arbetsdelning skall kunna upprätthållas - taga fördelarna av en arbetsförening i bruk. Den politiska ekonomin har hittills huvudsakligen betonat delningen. Vi förkunna föreningen, integregeringen. Och vi påstå, att det samhälleliga idealet, det vill säga det tillstånd, till vilket samhället redan är på väg - är ett samhälle med förenat arbete, ett samhälle, där varje samtidigt arbetar både andligt och kroppsligt, där var och en som duger till det är en arbetare, och varje arbetare är sysselsatt såväl i den industriella verkstaden som på fältet, där varje samhälle av människor, som är stort nog till att förfoga över en viss mångfaldighet av naturliga hjälpmedel - vare sig det är ett folk eller blott en stam - själv framställer och själv förbrukar största delen av sina agrikulturella och industriella produkter.

Så länge samhällets organisation förblir sådant, att det tillåtes jordbesittaren och kapitalisten att under statens och de historiska rättsinrättningarnas skydd tillägna sig det årliga mervärdet från den mänskliga arbetskraften, så länge kan inga genomgripande förändringar åstadkommas. Men det nuvarande industriella systemet, som är grundat på den fortsatta specialiseringen av verksamheten, bär brodden till sin egen undergång i sig. De industriella kriserna, som bli häftigare och mera utbredda och genom de rustningar och krig, som det nuvarande system betingar, bli ännu värre och häftigare, försvårar mer och mer dess bestånd. Dessutom förkunna arbetarna den tydliga avsikten att icke längre finna sig i det elände, som varje kris för med sig. Och varje kris för oss närmare den dag då privategendomens och privatproduktionens nuvarande inrättningar skall skakas i sin grundval, och detta under inre strider vars häftighet avhänger av den större eller mindre insikten hos de nu privilegierade klasserna.

Men vi påstå också, att varje socialistiskt försök att omgestalta de nuvarande förhållandena mellan arbete och kapital måste slå fel, om det icke tar hänsyn till de ovan nämnda tendenserna ha efter vår mening ännu icke funnit tillräckligt beaktande från de olika socialistiska skolorna - men dit måste det emellertid komma. Ett omvandlat samhälle måste uppge det misstag, enligt vilket folken uteslutande måste frambringa industriella eller agrikulturella produkter. De måste kunna förlita på sig själv för framställandet av näringsmedel och många, om icke de flesta, råmaterial, de måste finna medel och vägar till att förbinda lantbruket med industrien - jordarbetet med decentraliserad industri - och de måste sörja för en »integral uppfostran», ty endast denna, som från den tidigaste barndomen undervisar både i hantverk och vetenskap, kan giva samhället de män och kvinnor det behöver.

Varje folk sin egen jordbrukare och fabrikant, varje individ jordarbetare och någon slags tekniker, varje individ i besittning av vetenskapliga kunskaper och skicklighet i hantverk - detta är enligt vårt påstående kulturfolkens nuvarande tendens.